

De betekenis van “tot in eeuwigheid”: absoluut of voorwaardelijk?

Wanneer God belooft dat een zegen of een oordeel “eeuwig” zal duren, wat houdt dat “eeuwig” dan in?

Vergelijk eens het standpunt van de aanhangers van de vernietigingsleer, die geloven, dat de hel het definitieve moment is waarop de zonde samen met de zondaren voorgoed van deze aardbodem zullen worden uitgeroeid – met het standpunt van hen die geloven dat de hel een plaats is van een eeuwigdurende, nooit eindigende, vurige foltering van de goddelozen.¹ Zevende-dags Adventisten en andere aanhangers van de vernietigingsleer komen enkele probleemteksten in het boek ‘Openbaring’ tegen:

Openbaring 14:11 *‘De rook van die pijniging zal opstijgen tot in eeuwigheid.’*

Openbaring 19:3 *‘Haar rook stijgt op tot in eeuwigheid.’*

Openbaring 20:10 *‘En de duivel, die hen misleidde, wordt in de poel van vuur en zwavel gegooid, bij het beest en de valse profeet. Daar zullen ze dag en nacht worden gepijnigd, tot in eeuwigheid.’*

De uitdrukking “tot in eeuwigheid” in deze teksten kunnen letterlijk vertaald worden als “in eeuwen van eeuwen,” wat betekent van eeuw tot eeuw. Zo op het oog spreken deze teksten niet over een beperkte duur voor de foltering van de goddelozen.

Nochtans maken onder andere Adventisten duidelijk dat deze passages uit de Openbaring verklaard moeten worden in de context van andere Schriftgedeelten die de uitdrukking “tot in eeuwigheid” bevatten.² Bijvoorbeeld de *zwavel* in **Openbaring 20:10** zinspeelt op Gods oordeelsvuur dat *uit de hemel* kwam en overeenkomt met het oordeel dat kwam over Sodom en Gomorra (**Genesis 19:24**). Judas beschrijft deze vuurzee als een eeuwig, nooit dovend vuur (**Judas :7**). Het mag echter duidelijk zijn, dat het “eeuwige vuur” dat op Sodom en Gomorra viel, vandaag niet meer brandt. Als we nu het oordeel dat over Sodom en Gomorra kwam volgens **Genesis 19:24-28** vergelijken met het oordeel over de goddelozen waarover **Openbaring 20:9** spreekt – *‘Maar vuur daalt neer uit de hemel en verteert hen’* – dan zou het eeuwigdurende aspect van Gods oordeelsvuur kunnen slaan op het uiteindelijke *gevolg* en niet op de *duur*.

Op dezelfde manier moet de uitdrukking “tot in eeuwigheid” uit Openbaring 14:11, 19:3 en 20:10 verklaard worden binnen de context van andere schriftuurplaatsen. Jesaja, bijvoorbeeld, schreef over het oordeel over Edom: *‘De wateren van Edom worden pek, zijn grond verandert in zwavel, het land wordt één grote pekoven. Het blijft er branden, dag en nacht, voor eeuwig stijgt de rook er op. Het land ligt verloren, tot in het verste nageslacht, nooit zal iemand het nog betreden’*. (**Jesaja 34:9,10**).

Deze passage, waarin God voorzegt dat Edom dag en nacht, voor eeuwig zal branden, bevat vier letterlijke parallellen met **Openbaring 14:11, 19:3, en 20:10** plus de thematische parallel

van oordeel. Het feit dat **Jesaja 34:9-10** de enige passage in de Bijbel is met dit aantal parallellen met passages uit de Openbaring, wijst erop dat de schrijver van de Openbaring ons het “*tot in eeuwigheid*” wil laten begrijpen in de context van Gods oordeel over Edom, als het gaat over de foltering van de goddelozen.

We weten uiteraard dat op het moment dat Openbaring werd geschreven er geen rook meer opsteeg vanaf het voormalige gebied van Edom. “*Tot in eeuwigheid*” in het geval van Edom kan daarom niet betekenen “zonder einde” maar het duidt op een onherroepelijke vernietiging.

Openbaring 14:11 *De rook van die pijniging zal opstijgen tot in eeuwigheid.*

Openbaring 19:3 *Opnieuw zeiden ze: ‘Halleluja! Haar rook stijgt op tot in eeuwigheid.’*

Openbaring 20:10 *En de duivel, die hen misleidde, wordt in de poel van vuur en zwavel gegooid, bij het beest en de valse profeet. Daar zullen ze dag en nacht worden gepijnigd, tot in eeuwigheid.*

“Tot in eeuwigheid”: absoluut of voorwaardelijk?

Dit brengt ons tot de slotsom dat zowel het Oude Testament als Openbaring de uitdrukking “tot in eeuwigheid” in een voorwaardelijke betekenis gebruiken, wat betekent, dat het vernietigende vuur brandt zo lang als het nodig is om zijn doel te bereiken, namelijk totale vernietiging. De oordeelsvuren van Sodom en Gomorra werden niet geblust; zij brandden totdat zij hun doel van volledige vernietiging bereikt hadden. Op dezelfde manier kan het vuur uit Openbaring begrepen worden als brandend totdat alle zondaren zijn vernietigd. Dit beeld komt naar voren in **Maleachi 3:19-21** (in sommige vertalingen 4:1-3):

‘Die dag zal zeker komen, brandend als een oven. Wie hoogmoedig zijn of wie zich goddeloos gedragen, zullen dan slechts stoppels zijn die door de hitte van die dag worden verschroeid – zegt de HEER van de hemelse machten. Geen wortel of tak zal er van hen overblijven. Maar voor jullie die ontzag voor mijn naam hebben zal de zon stralend opgaan, de zon die gerechtigheid brengt en genezing in haar vleugels draagt. Huppelend als kalveren die op stal hebben gestaan zullen jullie naar buiten komen. Dan vertrappen jullie de wettelozen; op de dag die ik voorbereid, zullen zij niet meer zijn dan stof onder jullie voeten – zegt de HEER van de hemelse machten.’

We vinden deze voorwaardelijke betekenis van “tot in eeuwigheid” in het Oude Testament niet alleen in Gods *oordeelsaankondiging* over de goddelozen maar ook in Gods *zegenrijke beloften* aan de rechtvaardigen. God beloofde David bijvoorbeeld *‘Die zal Mij een huis bouwen, en Ik zal zijn stoel bevestigen tot in eeuwigheid. . . . Maar Ik zal hem in Mijn huis bestendig maken, en in Mijn Koninkrijk tot in eeuwigheid; en zijn stoel zal vast zijn tot in eeuwigheid’*. (**1 Kronieken 17:12,14** SV77)

God beloofde David dat zijn dynastie over Israel voor eeuwig zou zijn, maar toch kwam daar na ongeveer 500 jaar een einde aan. Vijf eeuwen is een heel lange tijd, maar aan Davids dynastie kwam een einde toen zijn opvolgers niet meer deden wat God van hen verwachtte (**2 Kronieken 36:11-21**). Daarom waren Gods beloften van een zegen “tot in eeuwigheid” aan David niet absoluut maar voorwaardelijk.

Een dergelijke uitleg is problematisch voor christenen die “tot in eeuwigheid” in de absolute zin uitleggen. En dat is gemakkelijk te begrijpen. De uitdrukking “tot in eeuwigheid” komt twaalf keer voor in het boek Openbaring, waarvan het negen keer slaat op de duur van de heerschappij van God of zijn volk. Natuurlijk duren zowel het eeuwige leven en Gods heerschappij in absolute zin “tot in eeuwigheid”. Dus als “tot in eeuwigheid” een kenmerk is van de zegeningen van de rechtvaardigen in absolute zin, zou dat dan niet het geval zijn als het gaat om de beschrijving van de straf van de goddelozen?

Het heeft er alle schijn van, dat de aanhangers van de vernietigingsleer het “tot in eeuwigheid” willekeurig uitleggen in een voorwaardelijke zin als het gaat om het oordeel, terwijl ze dezelfde uitdrukking in absolute zin uitleggen als het gaat om de zegeningen van het eeuwige leven. Een meer consequente uitlegger zou dan beweren, dat wanneer de duur van het hellevuur beperkt is, de plechtige beloften aan David die nu gelden voor de gelovigen ook van tijdelijke aard zijn (**Handelingen 13:34**). Dus als de heilsgeschiedenis van Gods beloften “tot in eeuwigheid” aantoont dat, hoewel zij aanvankelijk absoluut schenen, zij doorgaans voorwaardelijk zijn, hoe kunnen we dan weten wanneer een belofte “tot in eeuwigheid” slaat op een zegen of een oordeel dat nooit zal eindigen of op iets dat slechts standhoudt totdat het doel ervan bereikt is?

Ontbinding: het gevolg van een voorwaardelijk “tot in eeuwigheid”.

In zijn preek in Antiochië (**Handelingen 13:13-43**) verhaalt Paulus de heilsgeschiedenis van Israel, te beginnen met Exodus en eindigende met Jezus die hij uitriep als de beloofde nakomeling van David. En als een goed prediker eindigde Paulus met een krachtige uitspraak:

*“Wij verkondigen u het goede nieuws dat God zijn belofte aan onze voorouders in vervulling heeft doen gaan ten behoeve van hun kinderen – ten behoeve van ons – doordat hij Jezus tot leven heeft gewekt. Daarover staat in de tweede psalm geschreven: “Jij bent mijn zoon, ik heb je vandaag verwekt.” Dat hij Jezus uit de dood heeft doen opstaan en hem niet weer aan de ontbinding [diaphthora] zal prijsgeven, heeft hij aangekondigd met deze woorden: “Ik zal jullie schenken wat ik David plechtig beloofd heb.” In verband hiermee wordt in een andere psalm gezegd: “Het lichaam van uw trouwe dienaar zal niet tot ontbinding [diaphthora] overgaan.” Wat David betreft, hij is, nadat hij de mensen uit zijn eigen tijd had gediend, overeenkomstig Gods wil gestorven en met zijn voorouders verenigd; hij is tot ontbinding [diaphthora] overgegaan, maar hij die door God tot leven is gewekt, is niet tot ontbinding [diaphthora] overgegaan’ “ (**Handelingen 13:32-37**).*

Paulus richtte zich tot een joods gehoor dat zich terdege bewust was van Gods “tot in eeuwigheid”- belofte aan David (**1 Kronieken 17:12-14**). Was dat een voorwaardelijke of absolute belofte? Zou de Messias, degene die Davids troon zou herstellen, komen of had God zijn volk volledig verworpen vanwege hun ongehoorzaamheid? Met het antwoord op die vraag gaf Paulus tevens de basisregels aan hoe het “tot in eeuwigheid” moet worden verstaan in Gods beloften.

1 Kronieken 17:12-14: “Hij zal voor mij een huis bouwen, en ik zal ervoor zorgen dat zijn troon nooit wankelt. Ik zal een vader voor hem zijn en hij voor mij een zoon, en ik zal hem nooit mijn gunst ontnemen zoals je voorganger. Ik zal hem voor eeuwig aanstellen in mijn huis en in mijn koninkrijk, en zijn troon zal nooit wankelen.”

Paulus begon met de voorwaardelijke aard van Gods belofte aan David in **Psalm 16:10**. ‘*U levert mij niet over aan het dodenrijk en laat uw trouwe dienaar het graf niet zien*’. Letterlijk staat hier, dat God niet zal toestaan, dat zijn heilige geen verderving zal zien, dus tot ontbinding zal overgaan. Deze belofte hield dus niet in dat David nooit zou sterven, want David leefde precies lang genoeg om zijn levensdoel te vervullen en vervolgens te sterven. Paulus’ beschrijving van Davids dood als een slaap sluit de conclusie uit, dat David bewust de ontbinding van zijn lichaam zou overleven. Op dezelfde manier ging de dynastie van David tot ontbinding over na zijn overlijden tot het punt dat het niet langer aan zijn doel beantwoordde en ook ophield te bestaan.

En dus wachtte Gods voorwaardelijke belofte van “eeuwige” zegen door David nog steeds op een toekomstige vervulling in absolute zin. Maar ontbinding, de onherroepelijke gang richting graf, dat het lot is van alle leven hier op aarde, stond iedere vervulling in absolute zin in de weg, want wat sterfelijk is bestaat slechts “*tot in eeuwigheid*” in voorwaardelijke zin. Paulus besluit daarom met de slotsom, dat de enige manier waarop Gods belofte “*tot in eeuwigheid*” voortduurt vervuld kan worden in iemand die niet onderworpen is aan ontbinding – iemand die kan bemiddelen tussen de voorwaardelijke belofte uit het verleden en de hoop op een absolute vervulling in de toekomst.

En die ‘iemand’ is Jezus. Zijn leven, dood en opstanding maakten een absolute vervulling mogelijk van “*tot in eeuwigheid*”-beloften voor allen die op Hem vertrouwen. Dezelfde redenering aangaande Christus’ opstanding als vervulling van de belofte, dat David geen ontbinding zou zien, uit de mond van Petrus en Petrus, twee apostelen uit de vroege kerk (**Handelingen 2: 25-31; 13:32-37**) geeft duidelijk aan dat dit behoort tot de kern van het boek Handelingen. De opstanding van Christus staat centraal in de nieuwtestamentische verkondiging, want in Christus komt er geen einde aan de eeuwigheid. Hij is de enige weg die het eeuwige leven in absolute zin bevestigt.

Onvergankelijkheid: Het gevolg van een absoluut “tot in eeuwigheid”

De opstanding van Jezus brengt ons bij het beginsel van onvergankelijkheid dat ons vertelt of een “*tot in eeuwigheid*”-belofte van God voorwaardelijk of absoluut is. Jezus nam ons vergankelijke lichaam aan, stierf voor onze zonden en werd opgewekt met een onvergankelijk lichaam zonder dat hij tot ontbinding was overgegaan. Als gevolg daarvan heeft Hij de macht om aan iedereen die tot Hem komt vergeving van zonden te geven naast een nooit eindigend absoluut “eeuwig” leven door de kracht van de Heilige Geest.

Jezus zal dit herstel voltooien bij de wederopstanding door aan iedereen die in hem gelooft een onvergankelijk lichaam te geven. Paulus verklaarde: ‘*Want het vergankelijke lichaam moet worden bekleed met het onvergankelijke, het sterfelijke lichaam met het onsterfelijke*’

(1 Korintiërs 15:53). Degenen die blootgesteld worden aan het hemelse vuur hebben deze belofte nooit gehad.

Volgens de Schrift ontvangen de volgelingen van Jezus de belofte van eeuwig leven. Paulus verwoordde dit beginsel van onvergankelijkheid opnieuw toen hij schreef: *'Vergis u niet, God laat niet met zich spotten: wat een mens zaait, zal hij ook oogsten. Wie op de akker van zijn zondige natuur zaait oogst de dood, maar wie op de akker van de Geest zaait oogst het eeuwige leven'* (**Galaten 6:7-8**). Op dezelfde manier zag Johannes in zijn visioen van de hemel, dat alleen de geredden toegang hebben tot de 'boom des levens' (vergelijk **Openbaring 22:14** met **Genesis 3:22-24**).

*Openbaring 22:14 Gelukkig zijn zij die hun kleren wassen: zij kunnen over de levensboom beschikken en zullen de stad door de poorten binnengaan.
Genesis 3:22-24 Toen dacht God, de HEER: Nu is de mens aan ons gelijk geworden, nu heeft hij kennis van goed en kwaad. Nu wil ik voorkomen dat hij ook vruchten van de levensboom plukt, want als hij die zou eten, zou hij eeuwig leven. Daarom stuurde hij de mens weg uit de tuin van Eden om de aarde te gaan bewerken, waaruit hij was genomen. En nadat hij hem had weggejaagd, plaatste hij ten oosten van de tuin van Eden de cherubs en het heen en weer flitsende, vlammeende zwaard. Zij moesten de weg naar de levensboom bewaken.*

Jezus zette ook het "eeuwige leven" van de rechtvaardigen tegenover de "eeuwige straf" van de goddelozen (vergelijk **Matteüs 25:46** met **Daniël 12:2**). In Matteüs geeft Jezus, net als in de rest van de Schrift, de belofte van eeuwig leven aan de rechtvaardigen, niet aan de goddelozen. Dit sluit de veronderstelling uit, dat de straf van de goddelozen (vergelijk **Matteüs 25:41** met **Judas: 7**) bestaat uit een eeuwig bewust ervaren foltering, want dat zou inhouden, dat de goddelozen ook een eeuwig leven zouden hebben. Om het plaatje te completeren omschrijft Paulus de straf van de goddelozen als een "eeuwige vernietiging, ver van de Heer en van zijn kracht en majesteit" (vergelijk **2 Tessalonicenzen 1:9** met **Openbaring 20:9**).

Matteüs 25:46 Hun staat een eeuwige bestraffing te wachten, de rechtvaardigen daarentegen het eeuwige leven.

Daniël 12:2 Velen van hen die slapen in de aarde, in het stof, zullen ontwaken, sommigen om eeuwig te leven, anderen om voor eeuwig te worden veracht en verafschuwd.

Matteüs 25:41 Daarop zal hij ook de groep aan zijn linkerzijde toespreken: "Jullie zijn vervloekt, verdwijnt uit mijn ogen naar het eeuwige vuur dat bestemd is voor de duivel en zijn engelen.

Judas: 7 En herinner u ook Sodom en Gomorra en de naburige steden. Net als die engelen pleegden ze ontucht en liepen ze achter wezens aan die anders waren dan zijzelf, en nu liggen ze daar als afschrikwekkend voorbeeld, gestraft met een nooit dovend vuur. (letterlijk: eeuwig vuur)

2 Tessalonicenzen 1:9 Ze zullen voor eeuwig worden verstoten, ver van de Heer en van zijn kracht en majesteit.

Openbaring 20:9 Ze trekken op, over de hele breedte van de aarde, en omsingelen het kamp van de heiligen en de geliefde stad. Maar vuur daalt neer uit de hemel en verteert hen.

Daarom kan de straf van de goddelozen begrepen worden als een nooit eindigende toestand veroorzaakt door een vuur dat volledig vernietigt. (**Maleachi 4:1-3**). Deze belofte door Paulus van een ‘*eeuwige vernietiging*’ herhaalt de voorwaardelijke oudtestamentische belofte ‘*dat de wettelozen als onkruid gedijen en de onrechtvaardigen bloeien alleen om te worden verdelgd, voor altijd*’ (**Psalm 92:10-11; 2 Tessalonicenzen 1:7-8**) en binnen de context van de heerschappij van God (**Psalm 92:8-9; Matteüs 25:31**) staat deze belofte ook open voor een absolute vervulling.

Maleachi 4:1 Die dag zal zeker komen, brandend als een oven. Wie hoogmoedig zijn of wie zich goddeloos gedragen, zullen dan slechts stoppels zijn die door de hitte van die dag worden verschroeid – zegt de HEER van de hemelse machten. Geen wortel of tak zal er van hen overblijven. Maar voor jullie die ontzag voor mijn naam hebben zal de zon stralend opgaan, de zon die gerechtigheid brengt en genezing in haar vleugels draagt. Huppelend als kalveren die op stal hebben gestaan zullen jullie naar buiten komen. Dan vertrappen jullie de wettelozen; op de dag die ik voorbereid, zullen zij niet meer zijn dan stof onder jullie voeten – zegt de HEER van de hemelse machten.

Psalm 92:8-10 dat de wettelozen als onkruid gedijen en de onrechtvaardigen bloeien alleen om te worden verdelgd, voor altijd. U, HEER, bent eeuwig verheven, maar uw vijanden, HEER, uw vijanden gaan te gronde en wie onrecht doen, worden verstrooid.

2 Tessalonicenzen 1:7 en u, die nu onderdrukt wordt, samen met ons van alle last bevrijden wanneer Jezus, de Heer, vanuit de hemel verschijnt. Dan komt hij in een vlammend vuur en omringd door engelen, door wie hij zijn macht manifesteert; dan straft hij hen die God niet erkennen en het evangelie van onze Heer Jezus niet gehoorzamen.

Matteüs 25:31 Wanneer de Mensenzoon komt, omstraald door luister en in gezelschap van alle engelen, zal hij plaatsnemen op zijn glorieus troon.

Samenvatting

Zonder Jezus duurt “*tot in eeuwigheid*” slechts totdat het doel bereikt is, maar met Jezus is “*tot in eeuwigheid*” ook echt eindeloos. Op deze aarde heeft alles een begin en een einde en degenen die besluiten om zonder Jezus te leven in hun vergankelijke lichamen zullen aan hun eind komen. Voor hen bestaat Gods “*tot in eeuwigheid*” oordeel slechts in de voorwaardelijke betekenis.

Maar voor degenen die kiezen om met Jezus in zijn opstanding verenigd te worden (**Romeinen 6:4-5**), heeft Hij een onvergankelijke beloning. De vergankelijke kwaliteit van leven op deze planeet zorgt ervoor dat Gods zegenrijke beloften bekort worden. Maar door de dood en opstanding van Christus mag Gods volk door de voorwaardelijke vervulling van het heden heen zien op de absolute vervulling in de toekomst. Ook de mensen die God redt sterven op deze aarde als zij hun levensdoel vervuld hebben. Maar omdat zij in Christus zijn gestorven wordt hun dood slechts een slaaperperiode – een rustperiode gedurende een leven dat nooit zal eindigen (**Johannes 11:25-26**).

Romeinen 6:4-5 *We zijn door de doop in zijn dood met hem begraven om, zoals Christus door de macht van de Vader uit de dood is opgewekt, een nieuw leven te leiden. Als wij delen in zijn dood, zullen wij ook delen in zijn opstanding.*
Johannes 11:25-26 *Maar Jezus zei: 'Ik ben de opstanding en het leven. Wie in mij gelooft zal leven, ook wanneer hij sterft, en ieder die leeft en in mij gelooft zal nooit sterven. Geloof je dat?'*

Dit begrijpen van “*tot in eeuwigheid*” in Gods beloften geeft christenen een vaste hoop op opstanding en onsterfelijkheid. Tezelfdertijd bevrijdt het hen van vragen aangaande de verenigbaarheid van Gods liefde en rechtvaardigheid met de oneindige foltering van hen die de gave van Christus niet aangenomen hebben. En zo kan in de evangelieverkondiging troost gebracht worden zowel aan hen die geliefden in Christus verloren hebben, alsook aan hen wier geliefden gestorven zijn zonder hem te aanvaarden. Een absoluut en voorwaardelijk begrijpen van “*tot in eeuwigheid*” kan de volgelingen van Jezus inspireren dit goede nieuws te delen met degenen die Jezus nog niet kennen. Maar ook met degenen die hem hebben verworpen vanwege hun verstaan van de christelijke leerstelling aangaande de hel, zodat ze allemaal de kans hebben te kiezen voor Jezus en het eeuwige leven te ontvangen.

1 Voor het lopende debat tussen deze twee posities in de evangelische gemeenschap, zie Edward William Fudge and Robert A. Peterson, *Two Views of Hell* (Downers Grove, IL: InterVarsity Press, 2000). Fudge, de auteur van *The Fire That Consumes* (Carlisle, UK: Paternoster, 1994), verdedigt de vernietigingsleer. Peterson antwoordt met *Hell on Trial* (Phillipsburg, NJ: Presbyterian & Reformed, 1995) met een vurige weerlegging, waarmee hij de stelling verdedigt, dat de hel een nooit dovend vuur is.

2 In *The Deep Things of God* (Hagerstown, MD: Review and Herald, 2004), Jon Paulien schat dat het boek Openbaring “ongeveer 2,000 citaten bevat die op een of andere manier naar het Oude Testament verwijzen” (136).

3 “De bijzondere aard van de oudtestamentische beloften kunnen onderkent worden in het feit, dat de beloften niet teniet werden gedaan door de geschiedenis van Israël—noch door teleurstelling noch door vervulling—maar dat die in tegendeel door de ervaringen van Israël in de loop van de geschiedenis voortdurend een nieuwe en bredere uitleg kregen.” Jürgen Moltman, *Theology of Hope*, trans. James W. Leitch (Minneapolis: Fortress, 1993).